

Jane Eyre

Charlotte Brontë

(1816. – 1855.)

Velika engleska književnica, čije je kratko stvaralaštvo nastalo u tzv. viktorijanskom razdoblju, upravo je jedna od prvih žena spisateljica u čijim djelima osjećamo uzdahe napora i snage ispisane za prava žene i njezine intelektualne, emocionalne, fizičke te duhovne spremnosti i odlike za dublja i veća mjesta među ondašnjim ženama, pa tako i općenito u društvu. Njezin najpoznatiji roman „**Jane Eyre**“ prati

upravo takve sazdane želje i misli, jačinu samog ženskog lika koji je oblikovan od malena pa sve do njezina uzrasta u mladu i snažnu Jane. Njezin uzburkan, težak život, satkan od još većih agonija i ljubavnih tragedija, sve do tamne i mistične ispitanosti njezina duha u kojem se krije još mračnija tajna dvorca *Thornfielda* u kojim boravi. Naposljetku i onaj osebujan uzdah slobode koji je naporom uhvatila u svoju mrežu i pustila da leti i zalijeva čitatelje s takvom ljubavlju i lakoćom koja nam daje osjećaj pripadnosti njezinoj priči, postajući dijelom vjetra njezine slobode.

Kako bismo shvatili okolnosti radnje u djelu, dobro je spomenuti i neke važnije događaje kao i život Charlotte Brontë. Rođena kao treće od šestero djece, te najstarija od sestara Brontë koje su se bavile književnošću, Charlotte je vodila uobičajen život kao i brojne druge djevojke u njezinome razdoblju. S iznimkom golemog potencijala za maštanje i pisanje za što su, srećom, ona i dvije sestre – Emily i Anne imale priliku raditi. Još od malena znale bi sastavljati pjesme u zajedničku zbirku i čitati ukućanima, a zahvaljujući očevom odgoju temeljenom na slobodi, omogućeno im je lutati i čitati što god požele. Nakon teško provedenog školovanja u Cowan Bridgeu i loših uvjeta za život, Charlottine starije sestre su preminule nakon čega vlastito razočarenje i negodovanje zbog takvog obrazovanja opisuje u *Lowood* školi, u knjizi *Jane Eyre*, u kojoj često iznosi privatni život pa tako i odnos prema poslu guvernante koji je bio za nju, kako navodi u pismu prijateljici Ellen Nussey, „žalosno ropstvo“. Stoga se od 1837. g. počela okušavati u profesionalnim literarnim vodama. Književne ambicije Charlotte Brontë dobivaju novi polet kada 1845. slučajno otkriva Emilyne pjesme te ju nagovara da ih objavi.

Brontëove odlučuju prirediti zajedničku zbirku pjesama, na koju se potpisuju kao **Currer** (Charlotte), **Ellis** (Emily) i **Acton** (Anne) **Bell**. Iako su prodana samo dva primjerka, sestre i dalje s nadom i još većom žestinom nastavljaju pisati, a njihov se trud ubrzo i isplatio. Objavom svoga „bestsellera“ *Jane Eyre*, u listopadu 1847. g. ponovno pod pseudonimom Currer Bell, ova mlada spisateljica doživjela je ogroman uspon u društvu koje je, prije svega, počelo propitivati spol samog autora. Kada je shvatila da ljudi kritiziraju roman na temelju glavne junakinje koja je „previše razvijene osobnosti“ te izobličava mjeru ženskoga unutarnjeg svijeta i pogleda na život, zbog kojeg je kriv autor djela i njegovi „nemogući i neprimjereni“ opisi žene, Charlotte im se obraća ovim pismom u kojemu navodi:

“Što se Vas tiče, ja nisam niti Muškarac niti Žena – pred Vas stupam jedino kao Autor – to je jedini kriterij prema kojemu me imate pravo suditi, i jedini kriterij na temelju kojega prihvaćam Vaš sud”.

Nakon ove književne uspješnice, autoricu pogađaju obiteljski problemi, tj. smrt Emily i Anne, nakon čega ostaje jedina živa Brontëova i tugu utapa pišući i provodeći vrijeme s ocem. Udaje se u lipnju, 1854. g. za Arthura Nichollasa Bella i objavljuje još par knjiga (*Villette* i *Shirley*) te umire zbog teške trudnoće sljedeće godine u 38. godini života. Ljepota pisanja i iskrenost sazdana od njezine želje za većim mogućnostima svakoga pojedinca i unutarnjeg svijeta koji vodi u sebi, Charlotte je inspirirala brojne autore, čitatelje i ljude diljem svijeta sa svojim klasikom i gotičkim romanom, *Jane Eyre*. Zašto je ovo toliko zanimljivo, važno i atraktivno odgovorit ću temeljem vlastitog iskustva s knjigom.

Osvrt na knjigu i preporuka za čitanje

„Nisam ptica i nikakva me mreža ne obavija: slobodno sam ljudsko biće s neovisnom voljom koja mi sada nalaže da vas ostavim.“

Posebnost ovog romana leži u slojevitosti glavnoga lika zbog čega me se ova knjiga jako dojmila. U početku sam pretpostavila da će djelo biti samo još jedan u nizu ljubavnih romana, no ono što je roman tijekom i nakon čitanja postao u mojim očima pokušat ću objasniti uz pomoć svojih osjećaja i same *Jane Eyre*. Rođena kao siročić, djevojčica Jane odrastala je u kući svoje ohole i ogorčene tetke koja je njezinu ćud i ponašanje odbijala na svim razinama – od prava na školovanje s njezinom djecom, do zajedničkog blagovanja u istoj prostoriji te ponajviše uskraćivanjem ljubavi između nje i svih ukućana u njezinom domu. Zbog posljedica u djetinjstvu Jane je razvila sklonost srditosti i pobuni u svome umu, pretvarajući te osjećaje u mržnju prema rodbini koja ju nikad nije željela prihvatiti. Počinje sumnjati u svoj duh i njegovu vrijednost kao i u ljubav koju zaslužuje imati. Cijelog je života strahovala da nije zavrijedila biti voljena i

ta će ju misao gušiti tijekom cijele knjige. Njezina se buntovna narav smiri odlaskom u školu za siromašne djevojčice. Pod prisilom tetke i ravnatelja koji ne mari za odgoj, našla se u teškome razdoblju iz kojeg je, zahvaljujući pronalasku mira u vjeri i razvijanju prijateljstva s Helen Burns, izrasla u zrelu, sramežljivu i upornu djevojku koja je s ponosom jednoga dana ostavila tu mračnu školu tamnice iza sebe. Otvarajući nova vrata života pred sobom, zaposlila se kao guvernanta u tajnovitoj, mračnoj i odviše golemoj vili *Thornfield* u kojoj odgaja ljupku i razigranu Adele te povučenu narav polako zatomi u znatizeljnom za upoznavanje drugih oko sebe. Ono što nije pretpostavila jest razvijanje prijateljstva između gospodina Rochestera i nje. On joj se tijekom prvih upoznavanja i razgovora činio hladnim, udaljenim i suviše tajnovitim te mu je u očima mogla vidjeti nedostatak žara koji je izgubio jednim nesretnim događajem. Taj se nesretni događaj zapravo pretvara u nesretnu osobu i prikazu čiji zvukovi počinju zabrinjavati Jane, koja svake noći osluškuje tamu koja dopire iz same srži tamnog dvorca. Napetost i tjeskoba koja dolazi s time usmjerava Jane u vode preispitivanja onoga što je stvarno i onoga što ne postoji. Jane i Rochester naposljetku postanu jako bliski, mijenjajući jedno drugo u osobe kakvima su trebali postati, štoviše onakvima kakve nisu niti sanjali da će biti. Rochesterova narav polako postaje sve sretnija i slobodnija – potihom se hrani njezinim osmjesima i pričama koje mu često pripovijeda. U međuvremenu odviše ozbiljna i promišljena, iskrena Jane postaje ljupkija i življa te, najvažnije, počinje vjerovati da napokon nekome pripada. U vrtlogu tajne, par se napokon odluči vjenčati, pod opaskom predosjećaja koji je Jane imala, a koji se i ostvari. Naime, vjenčanje se zaustavilo šokantnim tajnama - otkriva se istina skrivena između zidina dvorca i sjena koje hodaju noću njezinim hodnicima, a laž koja je uništila povjerenje i naklonost kakvu je osjećala prema Rochesteru te ponajviše žalost nad sudbinom kakvu je on nosio, a koju sad prenaša pogođenoj Jane. Moleći ju da mu oprost i Jane odluči ostati osobom kakva je oduvijek bila, čuvena čašću i vjerom, iskrena i ozbiljna prema svima te tako napušta Rochestera i putuje uz pomoć svjetlosti vlastitoga razuma. U tome razdoblju tumara granicama svoga srca i misli, dobrote i zla te osamljenosti i obitelji za kojom čezne više nego ikada. Kada se pronađe kod svojih davno izgubljenih rođaka, obnavlja um, slobodno vrijeme provodi slikajući i pomažući drugim ljudima te se ponajviše usredotočuje na Boga i put koji joj je odredio. Učeci iz svojih pogrešaka, topeći se u ruhu prijateljstva, ljubavi, radosti i pripadnosti kod svojih rođaka, shvaća vrijednost i bit vlastitoga duha te ljepote koja se krije u njemu. Dok je tumarala dolinom u sumraku, njezina su je vjera i srce usmjerili u drugom smjeru, smjeru vjetra koji posve tiho i sažeto, jasno i usmjereno prenosi *njegov* glas: „Jane! Jane! Jane!“. Njezina sloboda napokon počinje dobivati smisao.

„Ovo vam ne govorim jezikom običaja konvencionalnosti, čak ni jezikom smrtnika: moja duša obraća se vašoj kao da su obje došle s one strane groba i stojimo pred Božjim licem jednaki – kao što jesmo jednaki!“

Roman je posebnost oblikovana autoričinim darom za prepričavanje, njezinim iskrenim i jasnim željama koje nas uvode u bistrinu uma glavne protagonistice, uz ljepotu opisivanja s mnogo detalja, nahranit će svakog čitatelja onime što dio njega zaslužuje i treba znati. Uči nas poštenju, ravnopravnosti, snazi i važnosti obitelji kao darivatelju ljubavi i pažnje koju zaslužuje svako dijete, a nerijetko to i ne dobiva. Jane se, prije svega, usmjerava na važnost podjednakog shvaćanja i potrebe muškaraca i žena, jednakih prava na izbore i odluke koje donose te ponajprije na slobodu koja je satkana i potištena među mnogim ženama svijeta. Roman je upravo zbog toga i danas potreban i aktivan kako bismo shvatili pojedinosti i smisao borbe koja često nosi gorke posljedice koje dolaze uz nju. Autorica nam je pružila i dio vlastitoga života, autobiografiju, u kojoj pratimo Jane od njezine mladosti pa sve do neizbježne smrti, što nam pruža lijep uvid u njezin karakter i osjećaje. Govoreći o njima, u knjizi se sukobljavaju sve moguće emocije – od napuštenosti do srama, ushita veselja i gorke oplakane tuge pa sve do prve zaljubljenosti i granice bola svojih voljenih te ono najvažnije – o dubini sjete i melankolije koja se zarobljava u svakom živućem stvoru.

„Ja marim za sebe. Što sam većma usamljena, bez prijatelja, bez podrške, to ću većma poštovati sama sebe. . . . Plamen mi teče žilama i srce mi kuca brže no što mogu izbrojati otkucaje. Sada su mi nekadašnje odluke i uvriježena mišljenja jedini oslonac i toga ću se držati.“

Ovakav se roman uvijek isplati pročitati. Jane Eyre je junakinja s kojom se mnogi mogu poistovjetiti. Svojom bistrinom i žarkim srcem osvaja čitatelje još od prvoga poglavlja. Razgovara s nama jezikom prijateljstva i pažnje, upozorava i uči te dijeli trenutke svoga života od kojeg smo i mi ponešto osjetili i okusili na vlastitoj koži. Ponajviše od svega ona razumije i među ozračjem knjige koja donosi sve, samo ne sigurnost, osjećamo se poput dijela priče i sjena unutar rečenica. Uvijek ostavljena i povrijeđena, Jane nam nikada nije zadala osjećaje usamljenosti s kojima se sama morala suočavati. Oslobođala je čitatelje svakom sljedećom rečenicom. Charlottina se nadarenost za pisanje i ovaj put ostvarila, ispisavši ljekovitu moć knjige koju donosi ovaj dirljivi roman i gotički klasik.

Mihaela Mikić, 2. c